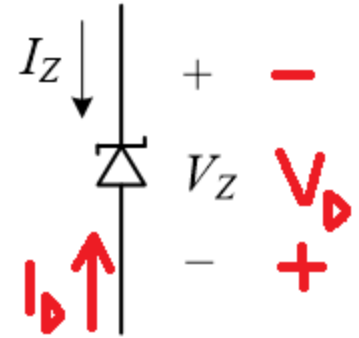

Osnovi analogne elektronike

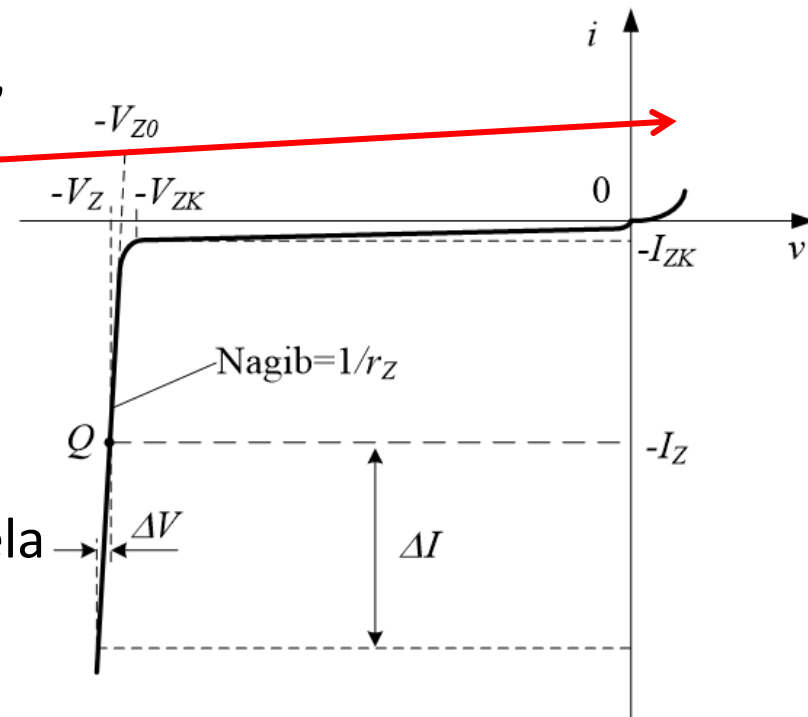
prof. Dr Nenad Jovičić

nenad@etf.rs

Zener diode

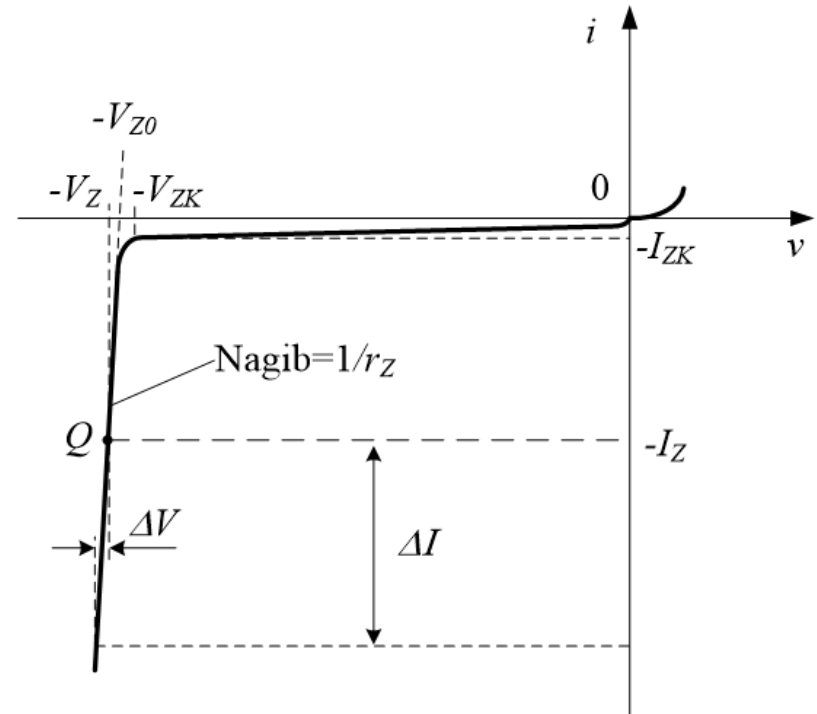

- Diode koje se koriste za rad u oblasti Zenerovog proboja
  - Vrednost probojnog napona se može tehnološki kontrolisati
- Kada je direktno polarisana, radi kao obična dioda
  - V_{ZK} i I_{ZK} napon i struja diode na početku proboja (koleno)
  - Smatra se da je u proboju i -u karakteristika linearna, sa nagibom $1/r_Z$
  - V_{Z0} tačka preseka linearnog dela i naponske ose

Zener diode

- $\Delta V = r_Z \Delta I$
- Sa slike $\frac{-V_Z - (-V_{Z0})}{-I_Z} = r_Z$
- r_Z dinamička otpornost Zener diode
- $v_Z = V_{Z0} + r_Z i_Z$
  - Važi ako je $i_Z \gg I_{ZK}$ i $v_Z > V_{Z0}$ (u linearnom delu karakteristike)

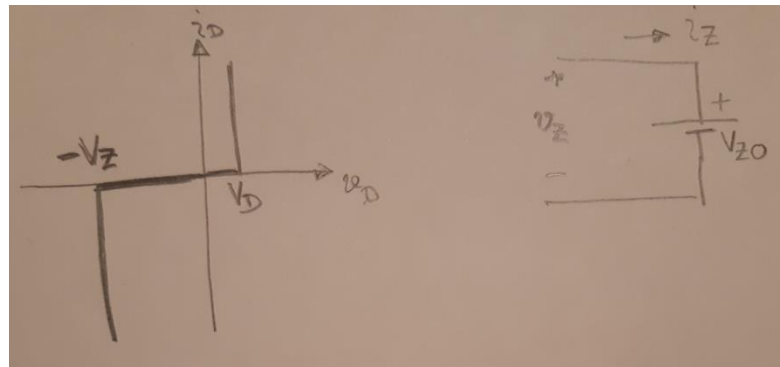
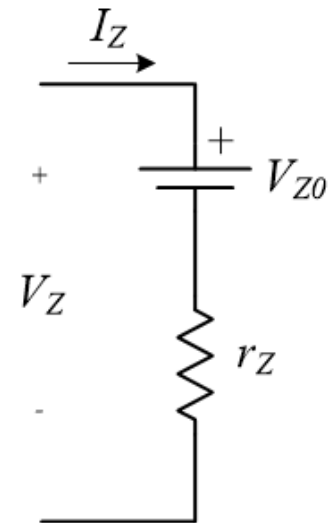

Zener diode

- Model Zener diode →

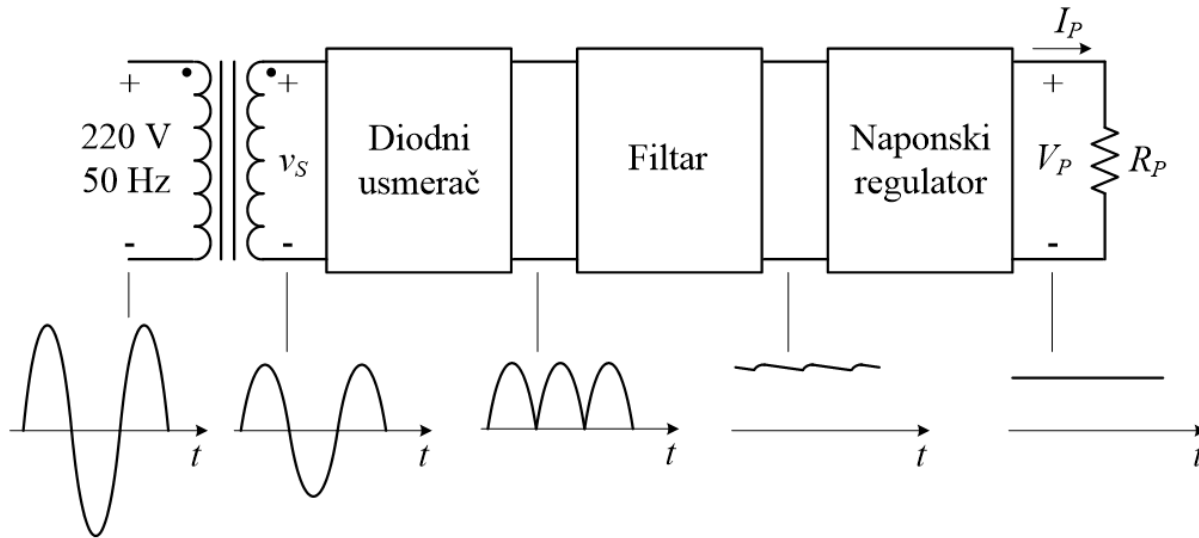
$$v_Z = V_{Z0} + r_Z i_Z$$

- Uprošćeni model, $r_Z = 0$

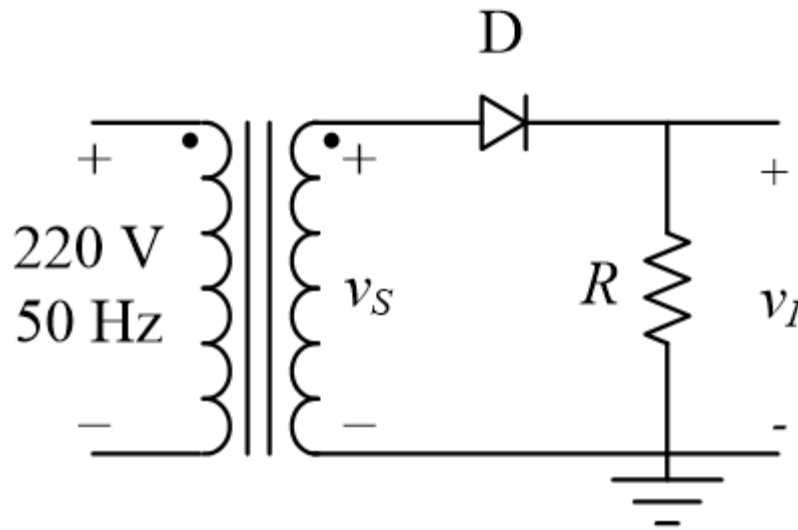
Primena dioda

- Kao usmerači u linearnim izvorima napajanja
  - Od mrežnog napona 220V, 50Hz dobija se jednosmerni napon (5V, 12V, 24V, ...)

Primena dioda

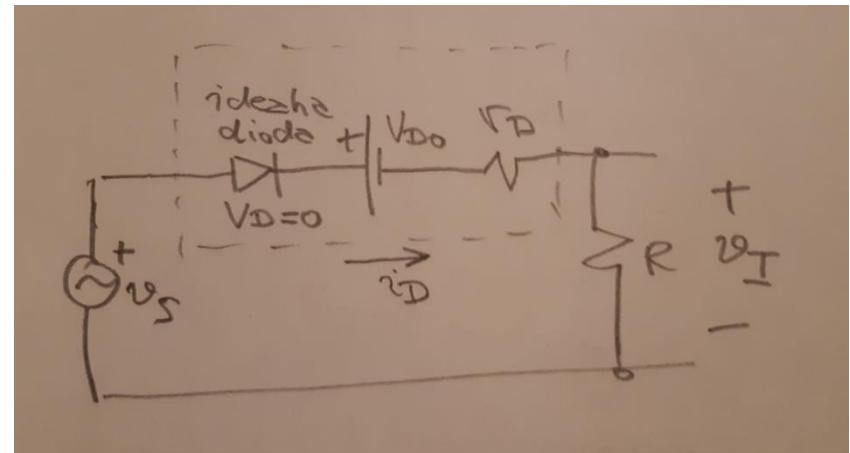
- Polutalasni (jednostrani) usmerač

Primena dioda

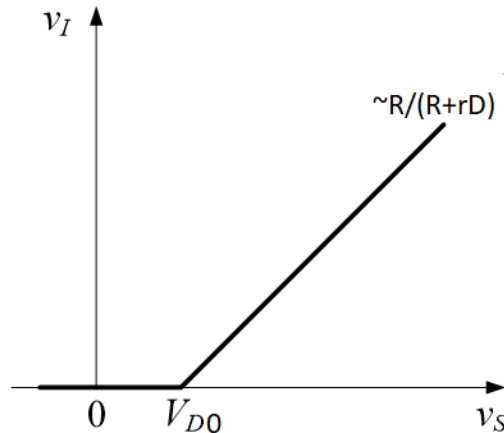
- Polutalasni (jednostrani) usmerač
  - Koristićemo izlomljeno linearni model diode
    - Kada $v_S \leq V_{D0}$ dioda isključena, $i_D = 0$, $v_I = 0$
    - Kada $v_S > V_{D0}$ dioda uključena, $i_D = \frac{v_S - V_{D0}}{R + r_D}$,

$$v_I = \frac{R}{R + r_D} v_S - \frac{R}{R + r_D} V_{D0}$$

Primena dioda

- Polutalasni (jednostrani) usmerač
  - Funkcija prenosa kola $v_I = f(v_S)$ predstavljena grafički

- Ako je $R \gg r_D$, $v_I = v_S - V_{D0}$ i nagib 1, kada dioda vodi

Primena dioda

- Polutalasni (jednostrani) usmerač

- Talasni oblik napona

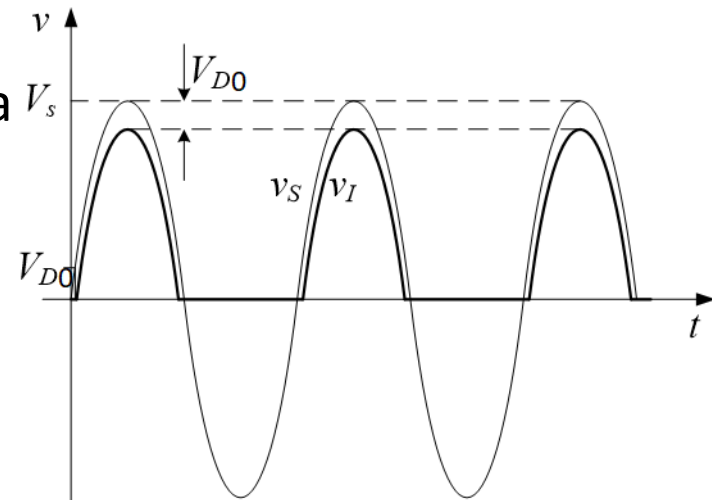
- Usmerava se samo pozitivna poluperioda

- Srednja vrednost napona na izlazu (za $V_{D0} = 0$)

$$v_{Isr} = \frac{1}{T} \int_0^{\frac{T}{2}} V_s \sin \omega t dt$$

$$v_{Isr} = \frac{1}{2\pi} V_s (-\cos \alpha) \Big|_0^{\pi} = \frac{V_s}{\pi}$$

- Kada je dioda isključena napon na njoj je $v_D = v_s$

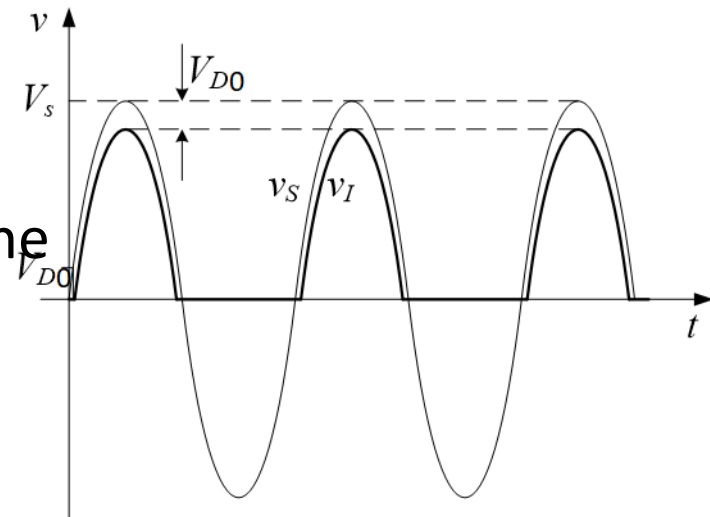

Primena dioda

- Polutalasni (jednostrani) usmerač

– Kako se bira dioda:

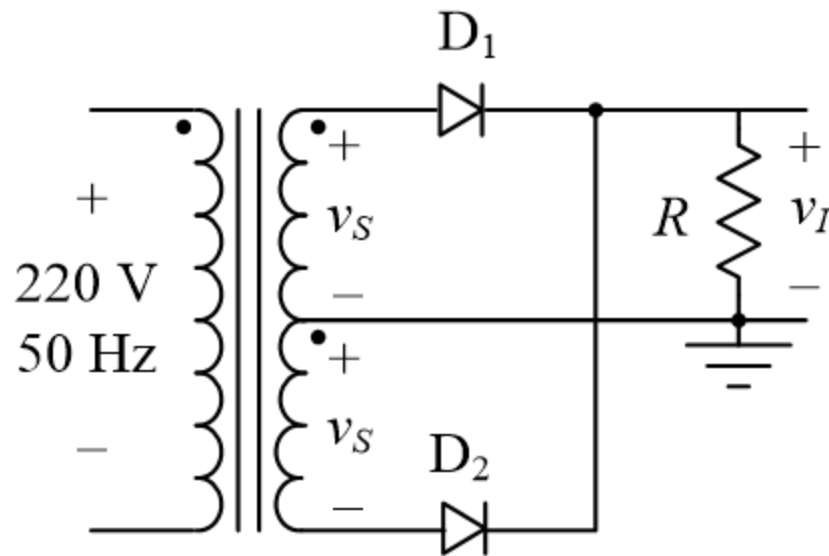
- Maksimalna struja
- Maksimalni napon inverzne polarizacije, $v_D > -BV_D$

- $v_{D\min} = v_{S\min} = -V_S > -BV_D, \Rightarrow BV_D > V_S$

Primena dioda

- Punotalasni (dvostrani) usmerač
  - Transformator sa srednjim izvodom

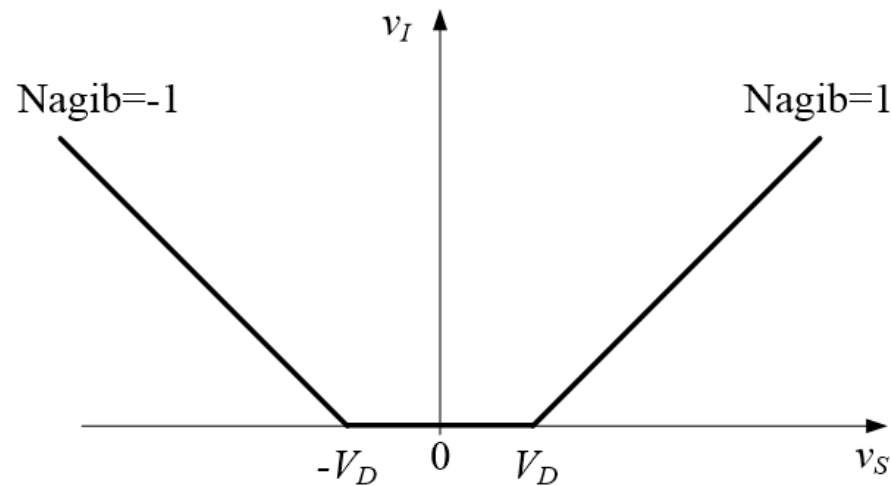

Primena dioda

- Punotalasni (dvostrani) usmerač
  - Koristićemo model diode sa konstantnim naponom V_D
    - Pozitivna poluperioda isto kao polutalasni usmerač, kada $v_S > V_D$ dioda D1 uključena, D2 isključena
 $v_I = v_S - V_D$, struja na izlaz dolazi kroz D1
    - Negativna poluperioda simetrično, samo v_S sa promenjenim znakom; kada $v_S < -V_D$ dioda D2 uključena, D1 isključena
 $v_I = -v_S - V_D$, struja na izlaz dolazi kroz D2
    - Između, kada $-V_D < v_S < V_D$, obe diode zakočene, $v_I = 0$

Primena dioda

- Punotalasni (dvostrani) usmerač
  - Funkcija prenosa kola $v_I = f(v_S)$ predstavljena grafički

Primena dioda

- Punotalasni (dvostrani) usmerač

- Talasni oblik napona

- Usmeravaju se obe poluperiode

- Srednja vrednost napona na izlazu (za $V_D = 0$)

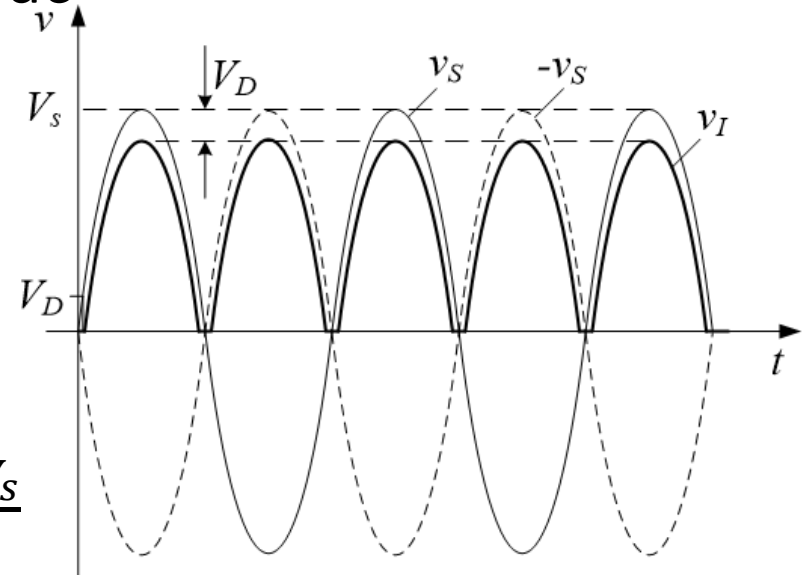
$$v_{Isr} = \frac{2}{T} \int_0^{\frac{T}{2}} V_S \sin \omega t dt$$

$$v_{Isr} = \frac{2}{2\pi} V_S (-\cos \alpha) \Big|_0^{\pi} = \frac{2V_S}{\pi}$$

- Kada je dioda isključena, npr D2, napon na njoj je

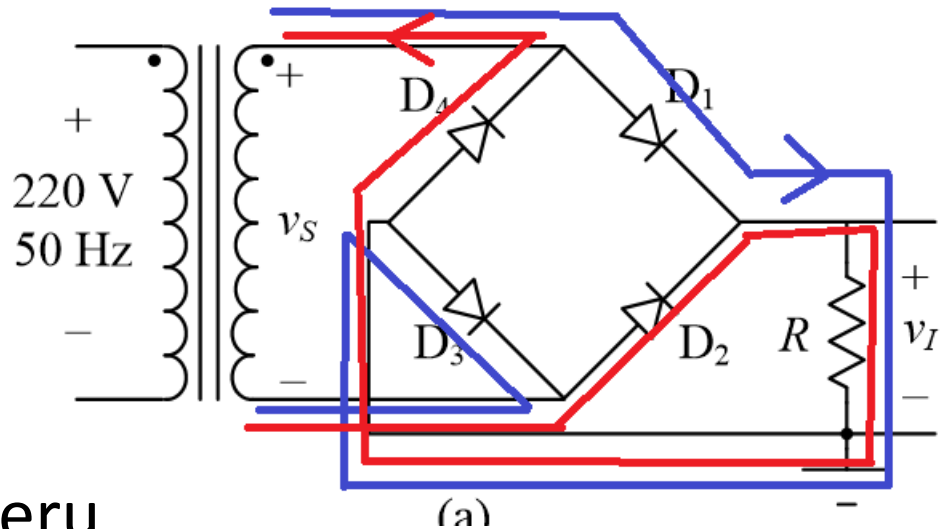
$$v_{D2} = -v_S - v_I = -2v_S + V_D$$

$$v_{D2min} = -2V_S + V_D > -BV_D \Rightarrow BV_D > 2V_S - V_D$$

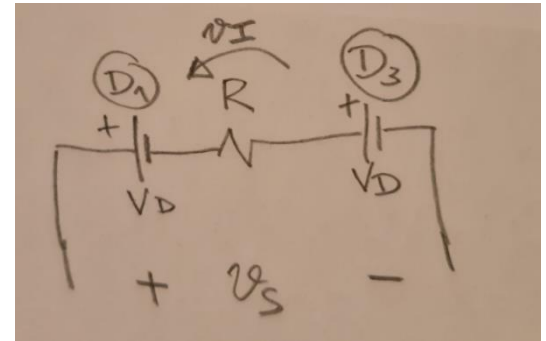
Primena dioda

- Usmerač sa Grecovim spojem (mostom)
  - Mostni usmerač
  - Diode uvek vode u paru, D1 i D3, odnosno D2 i D4
  - Struja kroz potrošač uvek teče u istom smeru

Primena dioda

- Usmerač sa Grecovim spojem (mostom)
  - Koristićemo model diode sa konstantnim naponom V_D
    - Pozitivna poluperioda, kada $v_S > 2V_D$, vode D1 i D3, D2 i D4 isključene, $v_I = v_S - 2V_D$
    - Negativna poluperioda simetrično, kada $v_S < -2V_D$, vode D2 i D4, D1 i D3 isključene, $v_I = -v_S - 2V_D$
    - Između, kada $-2V_D < v_S < 2V_D$, sve diode zakočene, $v_I = 0$

Primena dioda

- Usmerač sa Grecovim spojem (mostom)

- Talasni oblik napona

- Usmeravaju se obe poluperiode

- Srednja vrednost napona na izlazu kao i kod punotalasnog usmerača

$$v_{Isr} = \frac{2V_S}{\pi}$$

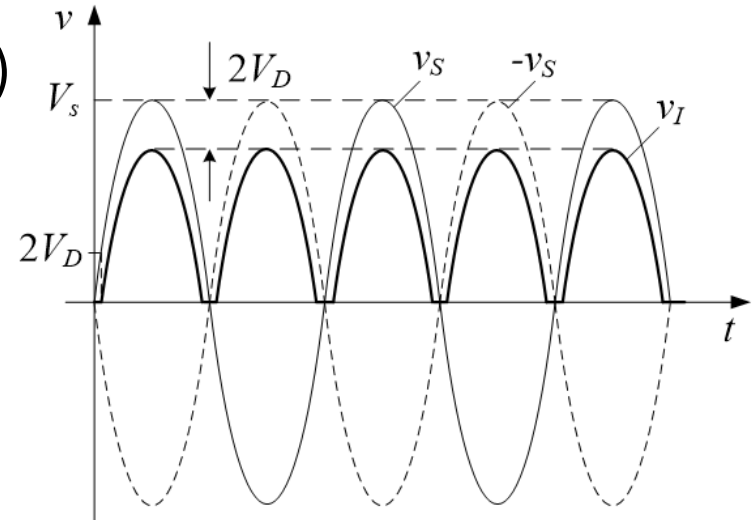
- Kada je jedan par dioda isključen, npr D1 i D3, napon na npr D3 je

$$v_{D3} = v_{D3A} - v_{D3K} = (v_S + V_{D4}) - (0)$$

v_{D3A} i v_{D3K} u odnosu na donji kraj transformatora

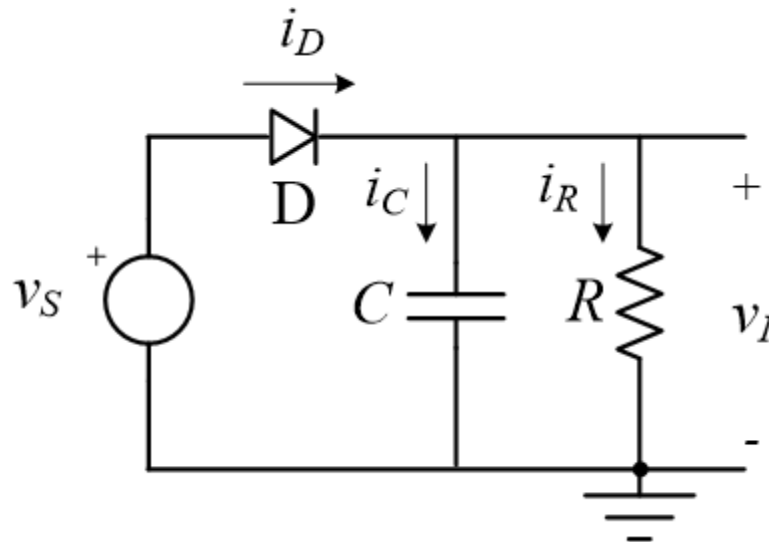
$$v_{D3\min} = -V_S + V_D > -BV_D \Rightarrow BV_D > V_S - V_D$$

Može „slabija“ dioda po pitanju probojnog napona nego kod punotalasnog usmerača

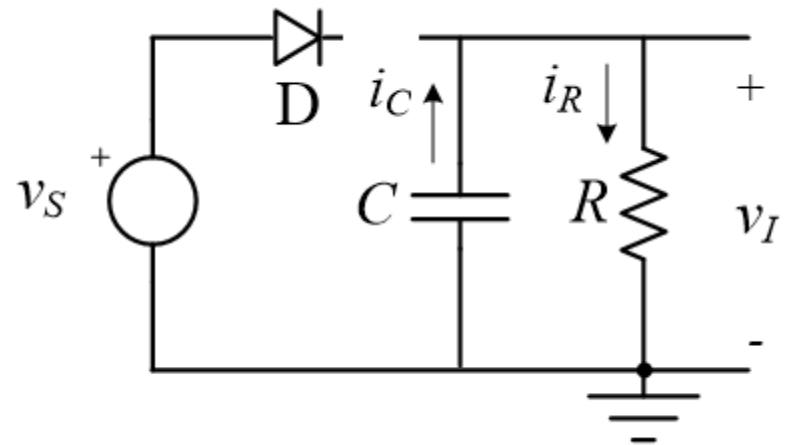
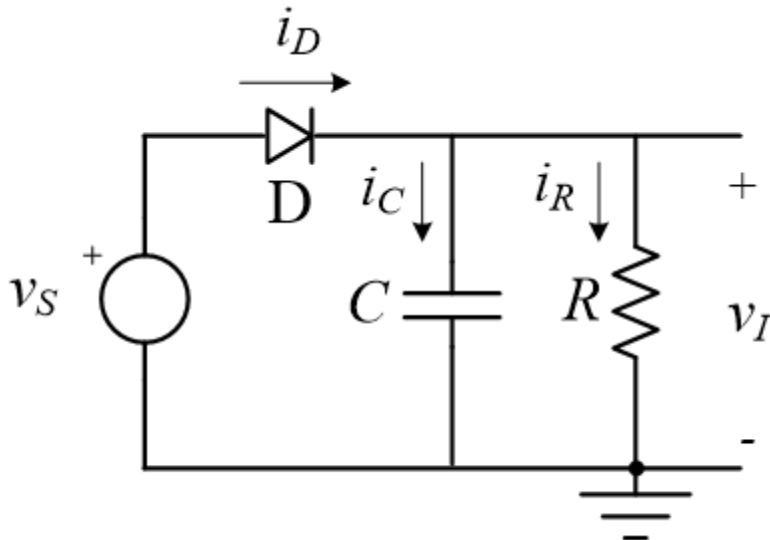
Primena dioda

- Kapacitivni filter za usmerače
  - Smatramo da je $V_D = 0$
  - Dva procesa u kolu, sinus na ulazu, i punjenje / pražnjenje kondenzatora

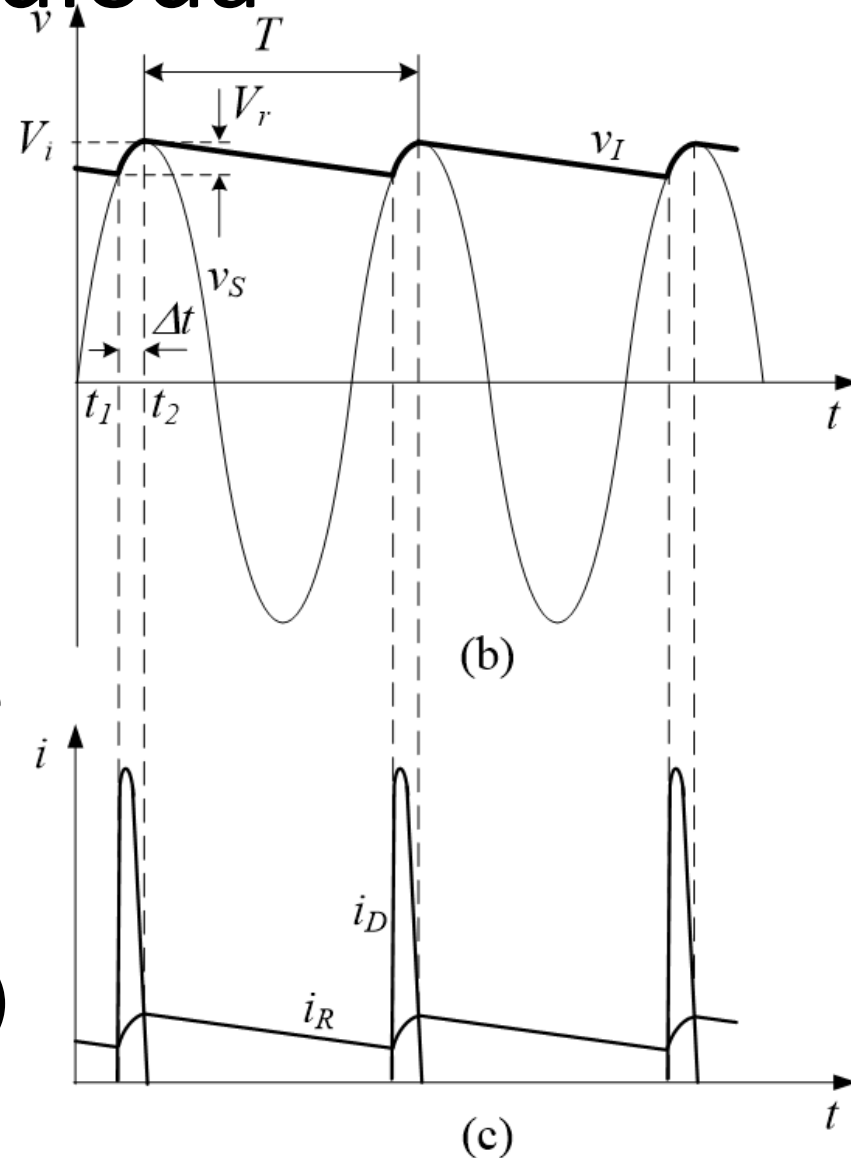
Primena dioda

- Kapacitivni filter za usmerače
  - Kada je dioda zakočena, kondenzator se prazni preko otpornika, $v_I(t) = V_i e^{-\frac{t}{RC}}$

Primena dioda

- Kapacitivni filter za usmerače
  - Do t_1 $v_S < v_I$, dioda zakočena, $i_D = 0$
  - U t_1 $v_S = v_I$, v_S raste, dioda se uključuje
  - U t_2 v_S kreće da pada brže nego v_I i dioda se isključuje
  - Struja diode dopunjava kondenzator u impulsima
  - V_r maksimalna promena napona na izlazu (talasnost)

Primena dioda

- Kapacitivni filter za usmerače

- U t_0 (to je $t_2 - T$), $v_I(t_0) = V_i$
- U t_1 $v_I(t_1) = V_i e^{-\frac{t_1-t_0}{RC}}$
- Takođe $v_I(t_1) = V_i - V_r$

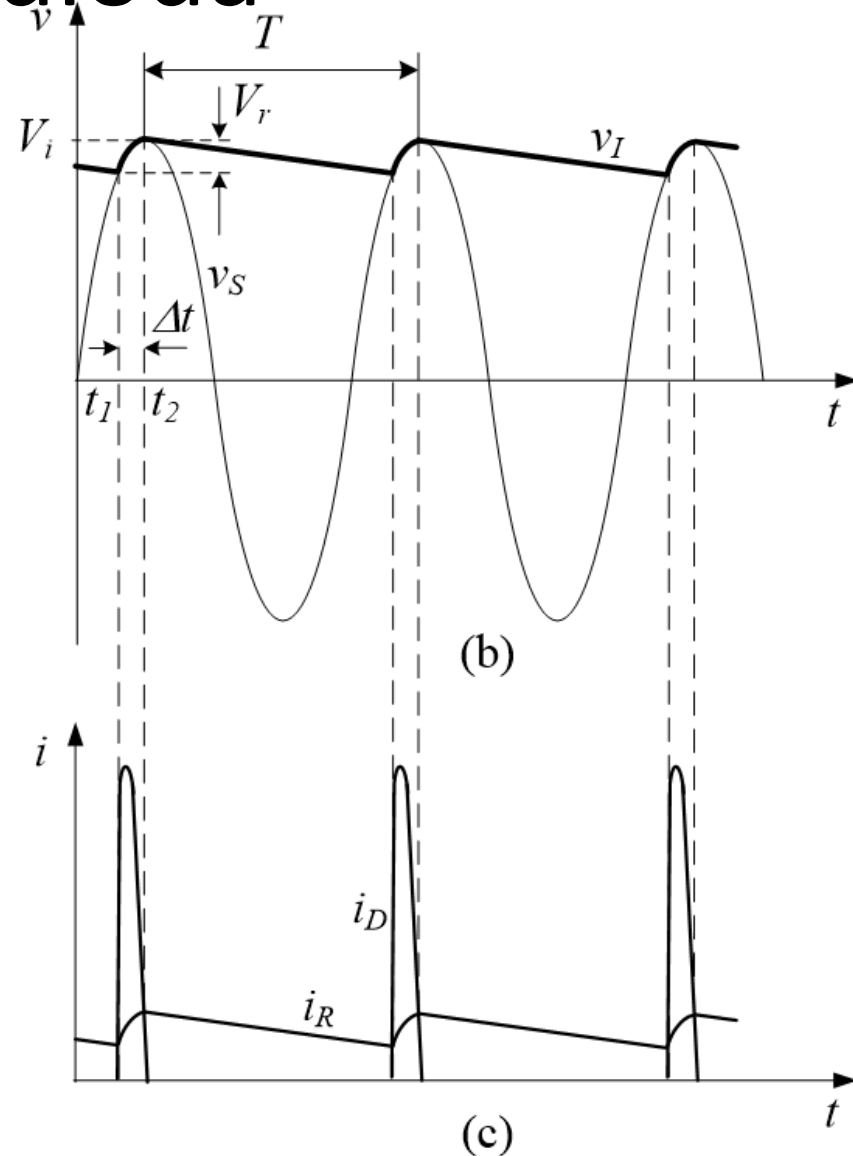
$$V_i - V_r = V_i e^{-\frac{t_1-t_0}{RC}}$$

- Pretpostavka $t_1 - t_0 \approx T$

$$V_i - V_r = V_i e^{-\frac{T}{RC}}$$

- Ako $RC \gg T$, tada $\frac{T}{RC} \rightarrow 0$, i
 $e^{-\frac{T}{RC}} \approx 1 - \frac{T}{RC}$

$$V_r = V_i \frac{T}{RC} = \frac{V_i}{fRC}$$

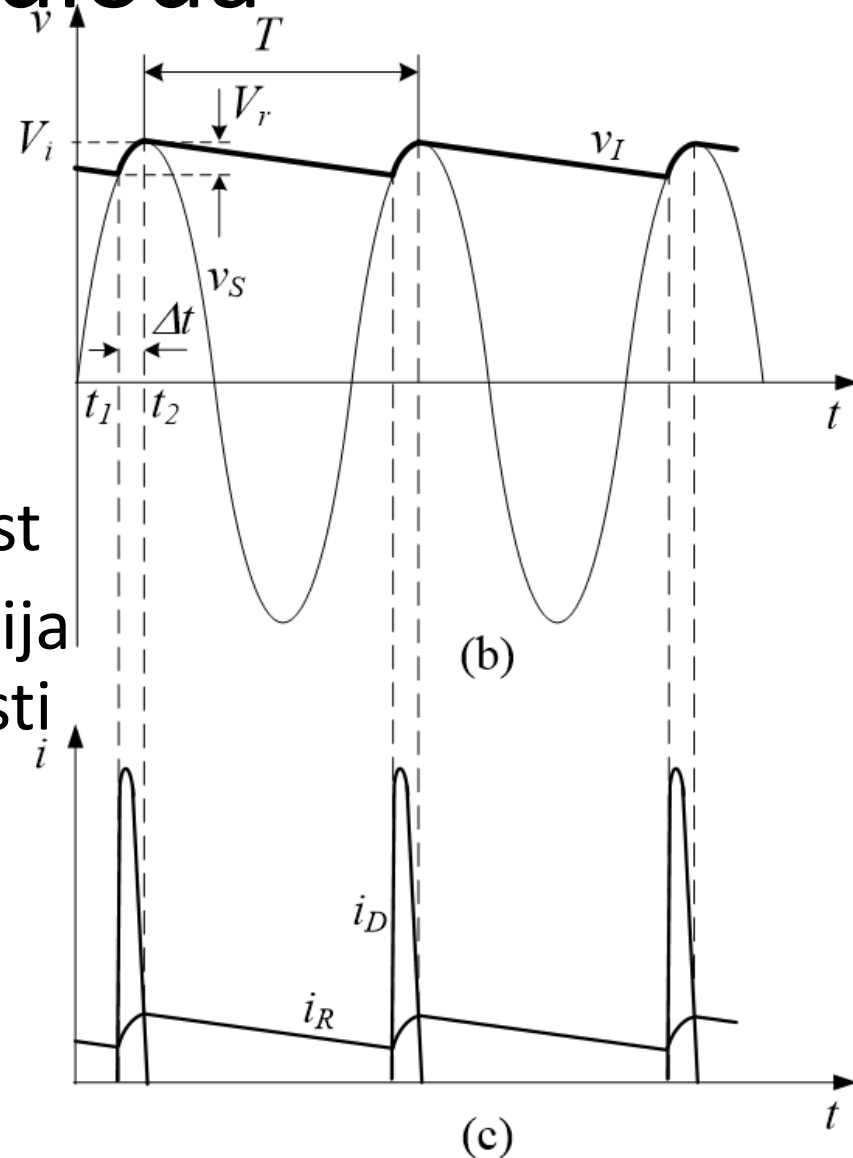

Primena dioda

- Kapacitivni filter za usmerače

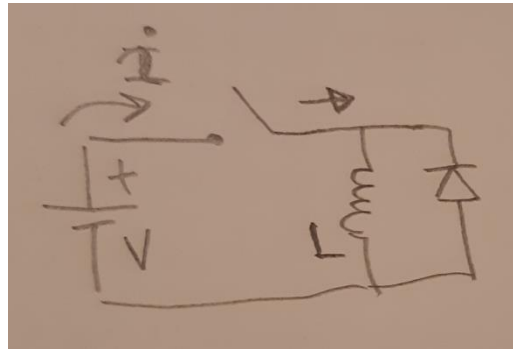
$$V_r = V_i \frac{T}{RC} = \frac{V_i}{fRC}$$

- Što veće C manja talasnost
- Kada $R \rightarrow \infty$ $V_r \rightarrow 0$ i dobija se detektor vršne vrednosti

Primena dioda

- Zaštitna (catch) dioda

- Kada je prekidač zatvoren kroz kolo teče DC struja, dioda zakočena
- Kada se prekidač otvori struja pada na nulu, ali se u kalemu zbog toga indukuje ems $e = L \frac{di}{dt} \rightarrow \infty$, i kada ne bi bilo diode došlo bi do varničenja – ovde se dioda uključuje i struja kalema teče kroz diodu dok ne padne na nulu

Primena dioda

- Stabilizacija napona

- Vrednost napona V^+ može biti promenljiva u nekim granicama, takođe i vrednost potrošača

$$v_P = \frac{R_P(r_Z V^+ + R V_Z)}{r_Z(R_P + R) + R_P R}$$

$$\frac{dv_P}{dV^+} = \frac{r_Z R_P}{r_Z(R_P + R) + R_P R}$$

$$\frac{dv_P}{dR_P} = \frac{r_Z R(r_Z V^+ + R V_Z)}{(R_P(r_Z + R) + r_Z R)^2}$$

- Struja Zener diode mora biti uvek veća od granične

$$\frac{v_P - V_Z}{r_Z} > I_{ZK} \Rightarrow R_P > R \frac{V_Z + r_Z I_{ZK}}{V^+ - V_Z - (r_Z + R) I_{ZK}}$$

- Ako bi bilo $r_Z = 0$, $v_P = V_Z$

